

TIJORAT BANKLARINING MUAMMOLI KREDITLARINI KAMAYTIRISH YO'LLARI

Oripov Xurshid Yaxshiboevich

O'zbekiston Respublikasi

Bank-moliya akademiyasi 2-kurs tinglovchisi

Tijorat banklarining muammoli kreditlarini kamaytirish, ularning moliyaviy barqarorligini saqlash va iqtisodiy tizimdagi ishonchni oshirish uchun juda muhimdir. Muammoli kreditlar sonining ortishi banklar uchun katta xavf tug'diradi, chunki bu banklarning rentabelligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi, ularning moliyaviy holatini yomonlashtirishi va natijada iqtisodiy barqarorlikni zaiflashtirishi mumkin. Shuning uchun, tijorat banklari muammoli kreditlarni kamaytirish bo'yicha samarali chora-tadbirlarni ishlab chiqishlari kerak. Ushbu maqolada banklar tomonidan amalga oshirilishi lozim bo'lgan ba'zi asosiy strategiyalar va yo'nalishlar ko'rib chiqiladi.

Birinchi va eng muhim chora – bu kredit siyosatini takomillashtirishdir. Banklar kredit berishda, mijozlarning moliyaviy holatini aniq va chuqur tahlil qilishlari kerak. Mijozning to'lov qobiliyati va moliyaviy holatiga qarab, ularga mos kredit shartlarini taklif qilish, bankning xavflarini kamaytiradi va kreditlarning qaytarilishi uchun kafolat yaratadi. Shuningdek, kreditlarni baholash tizimlarini yangilash va modernizatsiya qilish zarur, chunki eski va noaniq tizimlar ko'pincha muammoli kreditlar sonining ortishiga olib keladi. Banklar tomonidan yangi texnologiyalarni, masalan, sun'iy intellekt yoki katta ma'lumotlar (big data) tahlilidan foydalanish, mijozlarning to'lov qobiliyatini aniq baholashga yordam beradi va shu bilan bankning kredit sifati oshadi.

Kredit portfelini diversifikatsiya qilish ham muammoli kreditlarni kamaytirish uchun samarali strategiyalardan biridir. Agar bank faqat bir nechta soha yoki hududda kreditlar berishga ixtisoslashgan bo'lsa, bu uning kredit portfeli uchun katta xatarlarni keltirib chiqaradi. Bunday holat bankni o'zgaruvchan iqtisodiy sharoitlarda sezilarli darajada noqulay holatga olib kelishi mumkin. Shuning uchun banklar, o'z kredit

portfellarini turli sohalarga, mintaqalarga va mijozlarga nisbatan diversifikatsiya qilishlari kerak. Bu orqali ular kredit risklarini taqsimlaydilar va bitta sohadagi yoki mintaqadagi muammolar boshqalariga ta'sir qilmasligi uchun himoya qilishadi.

Kredit risklarini boshqarish tizimlarini takomillashtirish ham juda muhimdir. Banklar risklarni oldindan aniqlash va bartaraf etish uchun samarali tizimlarga ega bo'lishi lozim. Risklarni aniqlash tizimlarini joriy etish orqali, banklar potentsial muammoli kreditlarni erta bosqichda aniqlay olishadi. Masalan, kredit tarixini tahlil qilish, mijozning to'lov qobiliyatini monitoring qilish va boshqa xatarlarni oldindan sezish banklarga zaruriyat tug'ilganda tezkor choralar ko'rishga imkon beradi. Banklar uchun zarur bo'lgan boshqa bir jihat – bu xavf va foyda o'rtasidagi muvozanatni to'g'ri belgilashdir. Bu, ayniqsa, yuqori riskli sohalarga kreditlar berishda ahamiyatlidir, chunki ba'zida yuqori foyda olish uchun katta risklarga qo'l urish kerak bo'lishi mumkin.

Muammoli kreditlarni kamaytirish uchun davlat va regulyatorlarning roli ham katta ahamiyatga ega. Davlat tomonidan ko'rsatiladigan moliyaviy yordam va regulyatorlar tomonidan belgilangan qonunlar va qoidalar banklarning xatarlarni boshqarishiga yordam beradi. Masalan, banklar uchun kredit berishdagi minimal talablarga rioya qilish va risklarni kamaytirish uchun regulyatorlar tomonidan belgilangan maxsus standartlarga moslashish zarur. Buning uchun banklar regulyatorlarning ko'rsatmalariga rioya qilishlari kerak, shuningdek, risklarni tahlil qilishda davlat tomonidan belgilangan qonunlarga mos keladigan usullarni joriy etishlari lozim. Davlat tomonidan ishlab chiqilgan subsidiya yoki qo'llab-quvvatlash dasturlari banklarga muammoli kreditlar miqdorini kamaytirishda yordam beradi.

Mijozlar bilan aloqalarni mustahkamlash ham muammoli kreditlarni kamaytirishning samarali yo'li hisoblanadi. Mijozlar bilan ochiq va shaffof aloqalar o'rnatish, ularning ehtiyojlarini yaxshiroq tushunish va ularga mos kredit shartlarini taqdim etish, to'lov qobiliyati past bo'lgan mijozlar bilan kelishuvlarni qisqartirishga yordam beradi. Mijozlarning moliyaviy holatiga asoslangan holda, banklar kreditlarning shartlarini moslashtirishi, masalan, muddatlarni uzaytirish yoki foiz

stavkalarini pasaytirish orqali, ularga to'lovlarni amalga oshirish imkoniyatini yaratishi mumkin.

Bundan tashqari, banklar moliyaviy tahlilni samarali tashkil etishlari, bankning ichki tahlil tizimlarini takomillashtirishlari lozim. Bu tizimlar bankning moliyaviy barqarorligini ta'minlashga yordam beradi. Kreditlar bo'yicha olingan qarorlar faqat moliyaviy ko'rsatkichlar asosida emas, balki bankning risklarni boshqarish va undan kelib chiqadigan zararlarni kamaytirish imkoniyatlari ham inobatga olinishi kerak. Banklar har bir kreditning ta'sirini tahlil qilib, kreditni qaytarish ehtimolini oshirish uchun tegishli choralar ko'rishlari zarur.

Xulosa qilib aytganda, tijorat banklarining muammoli kreditlarni kamaytirish bo'yicha amalga oshirgan har qanday choralari, ular o'z faoliyatlarini yanada samarali tashkil etishlari, moliyaviy barqarorlikni saqlashlari va iqtisodiy tizimni qo'llab-quvvatlashga yordam beradi. Banklar kredit siyosatlarini, risklarni boshqarish tizimlarini va mijozlar bilan aloqalarini doimiy ravishda takomillashtirib borishlari kerak. Shuningdek, davlatning qo'llab-quvvatlashi va regulyatorlarning samarali siyosatlari banklarning muammoli kreditlarni kamaytirishdagi muvaffaqiyatini ta'minlashga yordam beradi.

Bundan tashqari, banklar o'z faoliyatlarini yanada samarali tashkil etish, kredit sifati va risklarni tahlil qilishni yaxshilash orqali, kreditlar bo'yicha qarorlar qabul qilishda yanada ehtiyotkor va professional yondashuvni qo'llashlari kerak. Xususan, mijozlar bilan ishonchli aloqalar o'rnatish, ularning moliyaviy holatini yaxshiroq tushunish va ularga mos kredit shartlarini taqdim etish, muammoli kreditlarning kamayishiga yordam beradi.

Davlat va regulyatorlarning ko'magi, samarali nazorat va qo'llab-quvvatlash dasturlari orqali banklarning muammoli kreditlarni kamaytirishdagi muvaffaqiyati ta'minlanadi. Shuning uchun, barcha ushbu choralarning birlashishi va uyg'un ishlashi banklarning moliyaviy barqarorligini ta'minlash, iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlash va moliyaviy tizimni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Manbalar ro'yxati

1. Du-jin, L. (2012). The impacts of the cross-regional development of commercial bank on the reduction of loan loss.
2. Geng, D. D. (2008). Legal issues of personal housing re-mortgage loan of commercial bank.
3. Ismailov, S. (2017). Kredit siyosati va banklar portfelining diversifikatsiyasi. O'zbek iqtisodiyoti va moliyasi.
4. Kalandarov, A. (2020). Current issues of problematic loans management in banks. *Journal of Science and Innovative Development*, 6(2).
5. Lessambo, F. I. (2019). Commercial banks and savings banks. *SpringerLink*.
6. Pavel, C. A., & Phillis, D. (1987). Why commercial banks sell loans: an empirical analysis. *Economic Perspectives*, 11, 3-14.
7. Shavkatov, A. (2018). Tijorat banklarining kredit siyosati va uning iqtisodiyotga ta'siri. O'zbekiston Respublikasi Markaziy Banki ilmiy jurnali.
8. Turdiev, A. (2019). Tijorat banklarining muammoli kreditlarni boshqarish: Amaliy yondashuvlar. Toshkent moliya instituti ilmiy jurnali.
9. Yan, X. (2005). Risk of commercial bank loans and ways to avoid the risk. *Journal of Hubei Normal University*.
10. Zarutskie, R. (2012). Competition, financial innovation, and commercial bank loan portfolios. *IO: Regulation*.
11. Zhi-min, S. (2009). Model researching of pricing of loan of our commercial bank. *Technoeconomics & Management Research*.